

МОЖЕ ЛИ СЕ РОМАН ОТПЕВАТИ?

(Опера по предлошку романа књижевнице на фестивалу „Sacrum Profanum“ у Кракову)

У недељу и понедељак током фестивала „Sacrum Profanum“ биће премијерно изведена опера „Ана Ин. Сестра богова“. Либрето је по предлошку сопственог романа написала Олга Токарчук.

Оперу је наручио фестивал, музику је компоновао Алек Новак (1979), режира Пиа Партум (1977), а либрето представља адаптацију романа *Ана Ин силази у доњи свећ* (2006). То је прича о Иштар (на сумерском Инана), најважнијој богињи месопотамске митологије, богињи љубави и рата која је сишла до света мртвих. Књига се појавила у оквиру глобалног књижевног пројекта *Миџови* у којем је, осим пољске ауторке, између осталих учествовала и Маргарет Атвуд.

У роману Олге Токарчук Ана Ин силази у подземни свет да се сусретне са сестром. Ова је хвата и лишава живота. Узнемирена одсуством богиње, њена служавка и повереница, Нина Шубур обраћа се Оцима за помоћ у њеном проналажењу, али је богови одбијају. Нина не признаје пораз и стиже до прамајке од које добија тајанствену корпу и савет да још једном пође до Отаца. Ана Ин, захваљујући Нининој помоћи, бива ослобођена. Али да не би поново завршила у Доњем свету, приморана је да на своје место пошаље неког другог. Избор пада на њеног бившег љубавника.

Поново оживљен мит

Кад је Токарчукова издала роман *Ана Ин силази у доњи свећ*, Пшемислав Чаплињски писао је у часопису *Виборча*: „Заправо је све ту на самом врху: мит најављује едичија у оквиру које се књига појављује, а конвенција се успоставља на првим страницама – повишеном интонацијом, сведеном синтаксом, нарацијом и сценаријем који одишу патином. Наратори се представљају један за другим. Њихове компетенције су велике, као код епског приповедача. Чини се потом да у таквим околностима илузија нестаје и да нам у рукама остаје књижевност. Док нарација тече, дешава се нешто необично – мит оживљава.“

Међу солистима су Уршула Кригер (Нина Шубур), Јоана Фрешел (Инана), Ева Бјегас (Ерешкигал), Јан Јакуб Моновид (Думузи). У улози судија, демона и људи наступиће Хор пољског радија. Оркестром АУКСО дириговаће Марек Мош.

Премијера опере током фестивала „Sacrum Profanum“ није први овогодишњи покушај адаптације романа *Ана Ин силази у доњи свећ*. У јуну се у издању „Wydawnictwo komiksowe“ појавио стрип *Ја, Нина Шубур* Данијела Хмјеловског који је критика добро дочекала.

Олга Токарчук биће гошћа овогодишњег фестивала. О процесу писања либрета говориће током сусрета који ће се одиграти у краковском Конгресном центру у понедељак, 17. септембра у 17.30. Друштво ће јој правити Пиа Партум и Алек Новак.

Разговор с књижевницом Олгом Токарчук

Михал Ногаш: *Јеси ли била изненађена када су ти организатори фестивала „Sacrum Profanum“ предложили да напишеш либрејо?*

Олга Токарчук: Помало сам се и уплашила. Заправо се никада нисам озбиљно бавила поезијом, нити сам покушала поново да испричам нешто што сам већ написала. Имам за собом искуство писања сценарија за филм *Трајом косџију* Агњешке Холанд, насталог по предлошку мог романа *Вуци своје рало њо косџима мрџивих*. Сећам се тога као прилично болног и тешког задатка. А креирати текст за потребе опере, како се испоставило, био је још сложенији посао. Дуго сам размишљала како да све то оденем у речи тако да после може да се пева, како да кондензујем текст који на сцени звучи три пута дуже него у обичном разговору или на екрану.

Пре него што сам почела да пишем, читала сам либрета различитих опера, упознавала се с њиховом конструкцијом, на крају сам кренула да путујем по свету и гледам представе, али кад сам се коначно одважила да седнем над текстом, посао је био много пријатнији него што сам се надала. Из романа сам извукла суштину, преписала сам га изнова градећи кратке, компактне сцене.

Дуго сам дискутовала с Алеком Новаком како испричати ту митолошку причу, док на крају нисмо схватили да тежиште треба пребацити с богиње на слушкињу, то јест Нину Шубур. Желели смо да истакнемо њену човечност, због тога сам је у либрету скоро преобразила у богињину дружбеницу, у извесном смислу, некакву агенткињу у људском свету. С њеним се проблемима, дилемама и трагедијом сусреће публика фестивала „Sacrum Profanum“.

Алек је измислио наслов. Њему је пало на памет да то буде прича о сестри богова.

М. Ногаш: *Рај на „Ани Ин“ је био ваш први сусреј?*

О. Токарчук: Упознали смо се пре три године у Познању, повезала нас је *Свемирска опера*.¹ Музику за њу је написао управо Алек, а либрето мој добар пријатељ, сјајни бугарски писац Георги Господинов. Била сам фасцинирана ефектима њиховог рада. Текст ме је потпуно одувао. То је била прича о првом лету на Марс, на који се упутио брачни пар астронаута. Али заједно с њима полетела је и мува, док се у улози хора појављују и винске мушице. Потпуно лудило, а истовремено и дирљива прича о освајању планета и звезда, за које, сва је прилика, уопште нисмо били спремни. Након премијере разговарала сам с Алеком у кулоарима и помислила да би роман који сам написала, *Ана Ин силази у доњи свеј*, такође могао добити нови живот и ново обличје. Послала сам му књигу, а он се веома загрејао за ту идеју. Подржала га је Канцеларија

¹ *Space Opera*. (Прим. прев.)

фестивала у Кракову – тачније Уршула Хвалба, Катажина Смигјелска и Роберт Пјасковски. Одрадили су заиста сјајан посао.

М. Ногаш: *Изненађење за гледаоце може бити чињеница да је њеној либреџо написан на више језика.*

О. Токарчук: И то је такође била Алекова идеја. Ја сам све написала на пољском, али је он затим сугерисао да би секвенце које певају богови ваљало превести на древне, у већој мери изумрле језике. Новак је рекао: „Оживимо их!“ Можда ће управо у Кракову први пут у историји опере гледаоци чути реченице певане на акадском (халдејском) или на древном језику Маја. Алек је наручио те преводе – није било лако наћи стручњаке који би нам посветили неколико дана пажње, али смо успели.

М. Ногаш: *Мојло би се догодило да „Ана Ин. Сесџра бојова“ понови усџех Бегуна и крене њиховим џирајом?*

О. Токарчук: Та визија ми се допада, а међународни успех *Бејуна*, који је стигао деценију касније, учи ме да се ваља наоружати стрпљењем. Представу која ће бити приказана у Кракову засад доживљавам као експеримент. Веома ме занима каква ће бити реакција гледалаца јер сам мислећи на њих писала либрето у којем сам још једном желела да подсетим на Инану, прву богињу у историји која се суочила са смрћу.

Ко зна, можда ми то донесе неко ново признање.

Изворник: *Jak zaśpiewać Tokarczuk? Opera na podstawie powieści pisarki na festiwalu Sacrum Profanum w Krakowie* (wyborcza.pl) од 13. септембра 2018.

(С пољској превела **Јелена Х. Јовановић**)